

ACC. N:R M. 15005: 1-15.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Jan Nilsson*
Härad: *Albo* Berättare: *Alfred Svensson Rarlunda*
Socken: *Rarlunda* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1957* Född år *1885* i *Rarlunda*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-15.

Lu F 73

Gården är avseende under Christine bro
omfattar 33 tld varav 5-6 betesmark. Här på
gården har bedrivits nyodling fram till sekel-
skiftet. Jorden är stenig och kalkfattig. Kossa-
margel som såldes i kubikmått hämtades från Eljävad
och Tåghusa. På 90-talet hämtades margel här i
samläppet. Vi marglade in på 30-talet, då vi övergick
till linhamnstekel som kom med bil och järnväg.
Gårdena här uppe (3,5 km från stationen, högt be-
läget) marglade länge ännu andra på grund av
det svåra läget.

Föreningarna i många ting var utan tvivel
landstingsmannen och riksdagsmannen Anders Hamnros.
Han satt med i styrelsen för Hammenbrogrens lantmannas-
skola. Han övertalade mig att börja där, min son
har också fått gå på Hammenbrogrens. Vi lärde oss hur
man gödslar jorden för att få ut större skördar
och hur djuraveln kan förbättras. Skolan var bra

dels för att ~~vi~~ bröt vi lärde lantbruk dels för att bygde-
isoleringen bröts. Tack vare Anders Hansson fanns det
alltid förhållandevis många karolundapryjkar på
skolan.

Från våra trakter köndes bark till garveriet i Pimris-
hamn, detta upphörde 1904. Någon av bönderna köpte
vissa träd och skötte om barkningen. I min fars tid
barkade man på rot, i min tid endast på fällda trän.
Skedde på våren. Folk, vanligen bussare och småbönder
kjordes till körsorna till P.-hamn. Fick betalt efter hektoliter.
Smidesjärn och hästskor togs tillbaka från Pimrishamn.

En hel del husmän bodde här uppe på
karolundaböndernas utmarker. Ägde i regel husen
och arrenderade jorden, trögst nogt tunnland. Arrendet
betaldes med dagsverken. Djurbeståndet var något får
och en gris. Odling: hälften råg och hälften potatis.
En husman kunde i regel passa upp 4-5 bönder.
En var specialist på att slå sten. Vid trösket fick han

en tröskemansskeppa för var 16:e kappan rådg. 1905 slutade vi tröska med pleijd. 1906 lånade vi Långhalms-tröska av Mattsson på Grevlunda Nygård. Min far lärde mig tröska med pleijd. Men han var skepligt mot de nya manéren. Motortröskan kom 1925 1880 kom rådeshärpan. Dessförinnan kastades säden. Låran någon togs till möllan skulle den "flydas" i "dröftatrust" så att stubben kom upp i mitten. Motortröskan gjorde säden rensat. I byn fanns tröskförening men några år in på trettio-talet köpte vi en ny ^{större} grannar maskinen gemensamt. Nu sköter maskinstationen en del av arbetet.

Lien fanns väl kvar länge här än på andra håll, bevarade på de skuggiga marken. Klöver högs med lie till 1913. Slättermaskin köptes 1917. Säden ströddes med slättermaskin och stördeapparater. 1930 köptes rostläggare. 1940 hjältvbindare. Efter kriget (2:a) slutade vi med att ~~bruka~~ skära hackete med.

hästbandning

Min far köpte från Pirvishamn på mittsen av 80-talet 2 st. plogbilbar av järn som vände jorden. Det var kvastände tidigt för den här strakten na. Dessförinnan bara ärde man. 1908 köptes viktoria plog och 1925 Oliver plog.

På den sköttes för hand på vissa stentika åkrar långt efter det vi fått redsättningsmaskin. På 90-talet skaffade vi en cusadig sådan gjord av en smed och en snickare. Sedan i början av seklet kom det förbättrade typer av redsättningsmaskiner.

Träharvar användes i min fars tid. Jogh var kört med en sådan som pojke. Pinnarna ^{av trä} byttes emellertid snart ut mot järnpinnar. Dick-sack-harven som see földe var tyngre och lämpade sig fint till harvning av potatis. Användes in på 30-talet. Före 90-talet hade vi en betös med 7 st pinnar avlöstes av en fjäderharv även kallad sladdharv.

Kultivator kom hit 1910. Trätummeln utstrangerades 1919 då vi köpte en järningvärt av märket "Ysta".

Maskinstationen, bildad 1943, har också tagit sig på stenbrytning, ett arbete som tidigare kostat mycket tid och krafter på grund av brist på effektiva maskiner!

Insättningar och gåvor fick omkring och sålde lite tegel, vålar och väveredskap. En av dem Iven Jönsson drog sig ner i Ravelunds och öppnade affär. Efter honom kom en Edlund och 1929 satte Viktor Persson upp en konturrevander affärskonst. Lokalföreningen ^{i Vita by} som vi hör till kom i slutet av 30-talet.

1910 bildades här en fjurförning, som upplöstes på 20-talet genom oönskan och sändring. Anders Hansson höll en fjur. Alla här i draketen är nu avslutna till penningföreningen. Pseudatorerna på

Christine Hof bildade på slutet av 30-talet en arrende-
förening. Greve Bonde vägrade att förhandla med oss,
men vi löstes från körslen 1945.

Växtföljden som vi haft i många år men numera
inte följer på riksröst var följande 1) träda (el. grön-
foder) 2) råg 3) rotfrukter 4) havre el. vårsäd 5) vall
6) vall 7) vårsäd

Prinaveln har spelat rätt stor roll här. Rasen och
utfodringen har ju ändrats kolossalt. Frisarna
var svarta eller bråkiga, fick gå på selenkete på
vintern, de föös och för illa. En gris måste man ha
minst 1/2 år under sådana fodringssvårigheter.
På småningom minskade man på korrens antal och
gav dem mer foder, ngt som tillsammans med för-
bättrade raser gjorde vinstbästslen mer lönsam.

En rätt rik arrendator lidholm köpte kor och
tjurar av den engelska rasen på 90-talet. Han var med
och bildade andelsmejeriet 1899 i Grevlunda. Tidigare

fanns ett privat mejeri i Gumbusa. Dessförinnan
kärnade man gjälv och gjorde ost. Linn far
och mor sålde honns och smör över till Skåne-Travås
på 70- och 80-talet.

Öppna stendiken ersattes på 80-talet av tacke-
diken

Landsvägarna var delade till de olika gårdarna.
Vi hade 365 m från järnvägsövergången till Persahusen.
Den skulle lagas med brandslagen sten och kontrollanter
var länsvannerna och nämndemännen. Stenkröss fick
vi i början av seklet. Vägkassan övertog så landsvägen
1925. Där långa reffartsväg lagas vi fortfarande,
var och en sitt stycke, allt efter gårdarnas storlek. Förvaltarna
delade ut underhållsdelar av skogsvägarna.

Hemstörd av en eller annan sot kunde
de gamla slå sig på under 1800-talets sista hälft
när de var för gamla att gå i det dagliga.
De gamla män i Killehusen gjorde fina krokar.

Mitt farfar gjorde också korvar sen han blivit halt.
Förskott att göra sina kläder själv försvann eller
löstjade försömen vid 1900-talets början. Man
köpte det billigare. Skräddare och bönmerkor
kom hit och sydde. Detta upphörde alldeles vid
skelstiftet. Sadelmakaren kom en gång om året
och den gamle dog 1905 och ingen tog ut efter honom.
Träskonlamm kom också hem. Johan Olsson
hette den siste. Dog 1903. Jan gjorde träskor
av al, kunde med lite hjälp hinna med
4 par om dan för vilket han fick 1 kr och
kostn. Samtidigt fanns en utlärd skomakare
mer i byn, som hade egen verkstad och han
tog inte ut till folk. På 40-talet reste var siste
skräddare. Han kunde inte tjäna sitt uppehälle.
Folk köpte då helt och hållet konfektion.

Slår upp bodde en duktig möbelsnickare,
som gjorde chuffnytt och utskurna stolar.

Sibaren kallades tran. Ansågs lite tokög. ~~Det~~
Grubblade mycket på att göra en tvåghultsmaskin.
Resk på mitten av 80-talet till Köpenhamn, sen till
Amerika.

Hela gården var ursprungligen korsvirke med
klänväggar, lera och hackelse, frädgrenar och ris.
En tös skulle slå leret på flätverket putsen jämnades
med fingrarna. Farfars far byggde ut bouchéstängan
och använde då delvis träsken. Lergolvet ersattes 1885
med lerädgolv. 1914 gifte vi oss och då ändrades
skorstenen köket och bakugn.

Staketaken låg kvar till 1945, byttes ut
mot spån och suare ekornit.

Kappgardiner fanns i kammaren så länge
jag kan minnas. Dom ersattes av långgardiner 1910,
samtidigt fick var dagrummet långgardiner, hade
tidigare haft riktigt gardiner. Vid samma tidpunkt
sopsiterades där. Vistehuset hade där enst haft

kapuler eller längre tid tillbaka

Matordningen var: kaffe, smör och bröd kl. 5.30.
sill och potatis kl. 8 kl. 12: kött-soppa, kl. 17: me-
attan smörgås. kl. 20: potatis-
mos och sill.

Denna matordning upptöstes mer eller mindre
eller första världskriget. Provetegröden förvaras
inbering sekelskiftet

1939 bakade vi för första gången. Då lät vi
en bakare i Vitaby få mjöl och för en liten slant
bakade han bröd till oss. Nu kommer mer bager-
bilar både från Kiruna och Skogsdala.

Folk bryggade själva till ca. 1895. Malttorvning
försiggjukt har ut i en gammal smedja och nere
till Per Gudmundsson. Då maten samledes
dränkar och piger från de gårdar som den gamla
förkade till. Hade mat och dryck med sig skämt,
sång och historier. Upplöste ca 1895. Då
började en bryggare från Kiruna köra

hitapp. 1911 kom en annan från Eljaröd.

Bjudning med kort förekom inte alls före sekelskiftet. Man skickade en dräng som antingen gick eller red omkring sig bjöd. Bjudningsturen blev kortare när järnvägen kommit hit och det var väl stads-lasmer som då spridde sig snabbt till landsbygden. Gåden varade här bara en dag. Start förekom också men få folk följde bättre om det vågar någon betuda på start. Det är att göra för stor skillnad på bättre och sämre folk.

Pröllopspreier var vanliga, men givna till födelsedagar inte alls nödvändiga. Först på 30-talet har de blivit obliqtoriskt.

På 70-talet fanns här en märken spelman som auktedes till fester och dans. På pic- och dränga-

gille sattes fram en tallrik på bordet och det lades dom slantar som gylmanner skulle ha. Ungplomen ordnade dans på någon loge på vintern och på ngn jordbana i en skogsbacke på sommarna. När järnvägen kom splittrades ungdomstivet för ungdomarna. Några for till Kristianstad och roade sig ~~der~~ på någon helg, andra uppsökte större och mer väl-ordnade nöjstillställningar.

Tjänarna var som familjemedlemmar i den gamla tiden. De åt tillsammans med husbonden. Dom bodde visserligen i drängkamrarna och pig-kamrarna som ofta låg i uthusen. På 10-talet började bönderna här låta drängarna äta för sig en del hade haft rum i boningstängan men fick nu flytta ut som husbonden renoverat och behövde allt utrymme. Då kunde man få se seldade kyffur ut i stallet, fuktiga och kalla.

1920 reste en läkare omkring och synade,
dömde ut sådana bostäder och framföring
förbättringar.

Förhållandet mellan husmän, bönder
och hantverkare har i alla tider varit mycket
gott här. De självägande lite stöppiga mot
oss arrendatorer, dom var ju också med och
skatte börnens angelägenheter. Alla på gårdarna
i Ravlunda är släkt med varandra, och till
den nya tiden tror väl att man utan större
kländer kunde lämna sitt gifte utan för
den egna beqväm.

Böcker köpte vi på auktioner på järn-
vägsstationen. Min bror köpte där ett konversations-
blädder 1910. Det som såldes var romaner,
historiska och kriminalromaner.

Visböcker inköptes på Kiviks marknad och
det var mest kvinnofolk som sjöng och lärde

vissna utantill.

Berättelserna om bäckhästen, som min farfar stl, upphörde när folk blev upplysta. På samma sätt gick det med de gamla så- och skördelacknen.

På 20-talet började den starka kyrksamheten upplösas här i Rarlunda. Rista husförhörst hölls för jag 1910.

Präst och klockare mötte lik och begravningsgäster vid grunden, liket fördes direkt till gravan, och enstaka gång kom den döde först i kyrkan, då nog. särskilt framstående. 1919-20 blev det vanligare och och slutligen allmänrådande att kistan först skulle i kyrkan innan den fördes dit till gravan.

Nyckel på för kyrkliga i Rarlunda. Min mormor och hennes 2 yngsta döttrar var

baptister därtill räntalade av en
slåkan "Tittelmong", från Böösarp. Nu
finns också några pingstfränder

1915 uppträdde kyrktagning. Digt moder
hallades dessförinnan inför kyrkoråd och
nr präst för att biktas.